

Istoriko-etnografičeskij atlas Pribaltiki. Odežda, red. M. K. Slava, Riga 1986, t. 1, ss. 174, ryc. 326, w tym barwnych 185; t. 2, 70 map.

Wydawnictwo jest ważnym osiągnięciem dużego zespołu specjalistów z krajów nadbałtyckich. Ukazuje ono odzież ludową Litwy, Łotwy i Estonii. Jej rozwój udało się przedstawić na mapach dopiero począwszy od połowy ubiegłego stulecia. Jednakże w tekście zawarto wiele informacji o fazach rozwoju odzieży z XVIII w., a niekiedy nawet wcześniejszego okresu. M. K. Slava przygotowała teksty i mapy dotyczące całej Łotwy, będąc zarazem redaktorem całego wydawnictwa. Opracowania materiałów z Estonii dokonali A. A. Voolmaa, E. V. Bungler, A. F. Kjarnar, E. T. Astel i K. K. Konsin, a z Litwy M. K. Miliuvėne i V. I. Kulikauskėne, mający przed sobą najtrudniejsze zadanie, bowiem litewska odzież ludowa nie była dotąd dostatecznie zbadana. Natomiast odzież ludowa Łotwy i Estonii została już uprzednio opracowana w kilku ważnych wydawnictwach. Należało więc przede wszystkim uzupełnić informacje z poszczególnych regionów i opracować niezmiernie szczegółowe mapy.

W rozdziale wstępnym ukazano zasady i metody opracowania atlasu kultury krajów nadbałtyckich na tle ogólnego planu przygotowania atlasów historyczno-etnograficznych dla różnych części Związku Radzieckiego. W pierwszej części przedstawiono odzież kobiecą z trzech krajów z jej ogólną charakterystyką i przedstawieniem regionalizacji typów koszul, spódnic i sarafanów, fartuchów i zapasek, kamizelek, kaftanów i chustek na szyję, chust noszonych na plecach, dziewczęcych i kobiecych nakryć głowy oraz ozdób. Następny rozdział poświęcono męskiej odzieży w zestawieniu z ubiorem miejskim. Skartografowano typy koszul, spodni, kurtek, kaftanów i chustek na szyję oraz nakryć głowy. Trzecia część dotyczy wspólnych elementów kobiecej i męskiej odzieży. Tu opisano pasy, okrycia wierzchnie z tkanin, z baranich skór futerkowych, obuwie, pończochy, nakolanniki oraz rękawice i łapawice z jednym palcem.

Poszczególne typy tych części odzieży omówiono szeroko razem z wariantami kroju i ornamentu w obszernym tekście oraz pokazano na licznych ilustracjach i tablicach barwnych, zawierających bardzo staranne przerysy. Następnie te wiadomości ujęto na 66 mapach (pozostałe cztery ukazują podziały administracyjne poszczególnych krajów wraz z licznymi zmianami w ciągu ostatnich dwóch stuleci). Metoda kartograficzna wymaga bardzo ścisłej systematyzacji, starannie opisanego materiału ze względu na konieczne uproszczenia w przedstawieniu jego regionalizacji. W omawianym wydawnictwie mamy przykład szczęśliwego zastosowania tej metody, gdyż omówienia wraz z bogatym materiałem ikonograficznym ułatwiają analizę map. Ubiór ludowy w krajach nadbałtyckich był (w szczególności w Estonii i części Litwy) ważnym wyznacznikiem odrębności, zważywszy na znaczne zmniejszenie ludności miejskiej. Zachował on szczególną archaiczność i bogactwo ornamentu na wyspach Saaremaa, Kichnu czy Muchu. Krój koszul zapasek i chust drapowanych na plecach sięga najdawniejszych rozwiązań krawieckich. Bogactwo

hafciarskiego i tkackiego ornamentu informuje o inwencji twórczej ludu w różnych regionach omawianych krajów. Można jednak dostrzec także wpływy różnych mód miejskich, zaznaczające się silniej w odzieży męskiej i bogactwie form kobiecych nakryć głowy. Wydawnictwo to stanowić może cenny materiał porównawczy dla ubiorów ludowych innych części Europy, zwłaszcza zaś krajów skandynawskich. Należałoby wykorzystać jego systematyzację i walory metodyczne przy wszystkich opracowaniach atlasowych.

I. Turnau